

Field : Islamic Sciences

Type : Review Article

Received: 27.03.2016 - *Accepted*: 17.05.2016

Etkili İletişim Açısından Fevâtihu's-Süver ve Havâtimus'-Süver

Ali KARATAŞ

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Denizli/TÜRKİYE

E-Posta: alिकaratas@pau.edu.tr

Öz

Bilindiği üzere bir mesaj verilmek istendiğinde, konuya başlarken ve hatta konu bitirilirken, seçilen üslup ve ifadeler mesajının etkili olmasını sağlar. İşte bu nokta Kuran açısından düşünüldüğünde, öncelikle Kuran'ın, Allah'ın insana bir mesajı oluşu ve onun bu mesajı sunarken etkili bir yöntem seçmiş olması, vahyin asıl hedefine ulaşması için gereklidir. Sure başlangıçları incelendiğinde Kuran'ın bu anlamda etkileyici bir üsluba sahip olduğu, hatta sure başlangıçları ile sonu arasında da bir münasebet bulunduğu fark edilecektir. Bu münasebete bakıldığında konular arasında birbirini tamamlayıcı, örneklendirici veya zıt olma gibi çeşitli ilişki özellikleri görülmektedir. Bunlar dikkate alınarak muhatapla konuşmada çeşitli yöntemler ve stratejiler geliştirilebilir. Bu noktalardan hareketle biz, bu bildirimizde bazı sure başlarında yer alan üslupların, konuların, sure sonları ile ilişkisini ortaya koymaya çalışacağız. Bunu da etkili iletişim açısından kısaca değerlendirmeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: İletişim, etkili iletişim, Kur'ân, Fevâtihu's-Süver, Havâtimus'-Süver, münâsebet

Effective Communication in the Context of the Beginnings of Sûrah and the Ends of Surah

Abstract

It is known that is very important method that we choose, when we begin to explain a subject or for the finish it in the best style. At this point, when we think that the Kur'an is God's message and that we need explain in the best style, we need to choose and use the best methods. It is necessity for achieve to the real goal revelation. When we examined the initial of Surah, it will be noted that the issue between the end and the initial period of Surah have connections. When we look from this point we see that the topics are related to each other and, that one should complete the second or brings the opposite case. Taking this into account, we can develop new methods in the communication. From this point, in our declaration, we will try to reveal the relationship between heads and ends of surah in terms of style and subject as basing on some surah. So we will try to consider briefly in terms of effective communication.

Keywords: Communication, effective communication, Qur'an, The beginnings of sûrah, the ends of surah, relationship

Giriş

İnsanlar arasında doğru ve sağlıklı ilişkilerin ortaya çıkmasında iletişim sürecinin sorunsuz gerçekleşmesi gerekmektedir. İletişimde muhataba bir mesaj verilmek istendiğinde, konuya başlarken, konu bitirilirken seçilen üslup ve ifadeler mesajın etkili olmasını sağlar. İşte bu nokta Kur'ân açısından düşünüldüğünde, öncelikle Kuran'ın, Allah'ın insana bir mesajı oluşu, onun bu mesajı sunarken etkili bir yöntem seçmiş olması, vahyin asıl hedefine ulaşması için bir gereklilik olmaktadır. Bu sebeple Allah, Kur'ân'ı kendilerine gönderdiği toplumun dilini ve bu dilin üslup özelliklerini seçerek bu toplumla etkili bir iletişim kurmuştur. Arap toplumunun hitap özelliklerinde mevcut olan yemin, tekrar, teşbih, mecaz, istiare, kinaye vb. türden ifadeleri, mesajını aktarmada dikkate almış ve bu anlamda söylemde zirvede olan bu toplumu kendisine hayran bırakmıştır. Hatta mesajın içeriğine inanmakta direnen bazı kimseler de inkârlarına rağmen bu gerçeği itiraf etmişler, zaman zaman gizlice Kur'ân okuyanları dinlemek suretiyle fiili olarak da bu itiraflarını sergilemişlerdir. Zikredilen noktaları iletişim açısından dikkate aldığımızda, bu iletişimde, alıcı durumunda olan bizlerin iletişim teknikleri itibariyle yöntem itihaz etme ve bunu bir davranış haline getirmede kazanacağımız önemli hususların olacağı muhakkaktır. Bu noktada Kur'ân'da iletişimi ele alan bazı araştırmalar mevcuttur; (Gümrükçüoğlu, 2011) ancak bunlar bizim bu bildirimizde özel olarak üzerinde duracağımız sure başları ve sonları arasındaki münasebet bağlamındaki etkili bir iletişime dikkat çekmemişlerdir.

İşte buradan yola çıkarak biz bu çalışmamızda, bu mesajı oluşturan surelerle ilgili münasebet noktasından hareket edip bazı surelerin başı ve sonu arasında ilgi kurulabileceğini dikkate alıp bunu etkili iletişim açısından değerlendireceğiz ve bazı sonuçlara ulaşmaya deneyeceğiz. Bunun için öncelikle iletişim ve etkili iletişim konusunu kuramsal açıdan ortaya koymaya çalışacağız. Daha sonra etkili iletişim açısından ilişki kurmak için, konunun ele alındığı münâsebetü'l-Kur'ân ilmine değineceğiz ve daha sonra bazı veriler elde etmeye çalışacağız.

İletişim ve Etkili İletişim

İletişim belirli bir düşünce, mesaj ya da bilinç içeriğinin söz konuşma ya da söylenimler türünden çeşitli araçlarla bir insandan ya da zihinden bir başkasına aktarılma süreci olarak tanımlanmaktadır. (Cevizci, 2014, s. 232) Etkili iletişim ise iletişimin kalite veya işlevini yerine getirme noktasında sahip olduğu değeri ortaya koyan bir durumu ifade etmektedir. Etkili iletişim için mesajı ileten kişinin aktarma becerisi yanında, iletilecek olan mesajın iletme aracı olan ifadelerin düzgün ve etkili olması, konuşulanların doğru ve yerinde olması da önem arz etmektedir. (Ege, 2013, s. 397, 400)

Anlaşmak, insanın kendisini ifade edip karşındakinin anlamasını sağlamak, önemsedğini ve önemsenmek istediğini göstermek, etkili iletişim becerisi ile sağlanır. Bu bağlamda yaptığımız bir konuşmanın daha belagatli ve etkileyici olmasında birçok unsur önemli olduğu gibi giriş ve sonuç kısmının da etkileyici olması, konuşma sonrasında muhatapta kalıcı izler bırakma ve iletişime açık bir ortam oluşturma açısından son derece önemlidir.

İletişimde mesajı gönderen, alan, mesajın iletme şekli bulunmalı ve bu mesajın alıcı tarafından anlamlandırılması gerekir. Anlamlandırmanın gerçekleşmesi için öncelikle göndericinin mesajının anlaşılır olması ve bunun için de seçilen kaynağın mesajı iletmeye uygun olması gereklidir. Bu süreçte, bunlardan herhangi birisinde ortaya çıkan sorun, mesajın yerine ulaşmamasına veya ulaşırsa da yanlış anlaşılmasına neden olacaktır. Muhatapta bir anlam bulmayan, kabul veya ret tarzında bir karşılığı olmayan yani geri bildirim olmayan

mesajlar iletişim olarak görülmez. Bunun için iletilen mesajın bir geri bildirimi bulunması gerekmektedir.

Mesajın iletimi bazen sözlü bazen de yazılı olabilir. Bu bağlamda düşünüldüğünde Kur'ân sözel bir hitap olarak muhataba iletilmiş, bu iletim sürecinde ileten ve iletilen arasındaki kaynak, kendisine vahyin gönderildiği toplumun dili olan Arapça ve Arapçanın söylem özelliklerine göre gerçekleşmiştir. (Gümrükçüoğlu, 2011) Mesajın kendisine iletildiği insanlar da bu mesaja kabul ve ret şeklinde bir geri bildirimde bulunmuş ve böylece Allah ile muhataplar arasında bir iletişim gerçekleşmiştir. Kur'ân'ın Mushaf haline getirilmesiyle birlikte sözlü gerçekleşen iletişim, yerini yazılı bir metnin inşa edici durumuna bırakmış, sözlü iletişimde mesajın harici unsurlarını oluşturan noktalar, yazılı metinde dışarıda kalmıştır. Bu sebeple iki kapak arasındaki yazılı formları üzerinden iletişime geçildiğinde, bu harici durumların tespit edilmesine ihtiyaç hissettirmiştir. Mesela Cuma suresi, içeriğini farklı harici durumların oluşturduğu anlamlı bir bütünlüğe sahiptir. Birincisi Yahudilerin kendilerini çeşitli açılardan seçilmiş bir toplum olarak görmesiyle ilgili nokta ve ikincisi de cuma namazı esnasında bazı sahabelerin Hz. Peygamber'i hutbede ayakta bırakmasıdır. Farklı anlam örgülerine sahip bu iki olay, mesajın iletimi açısından anlamlı bir bütün halinde Cuma suresinin temasını teşkil etmiştir. Şöyle ki:

Kendisini seçilmiş ve Allah'ın özel kulları gören Yahudiler, bu noktada Arapları aşağılarlar. Allah da buna karşın onlardan peygamber gelmiş olmasının, onlara kitap verilmesi ve özel gün olarak Cumartesi'nin belirlenmesinin Allah katında bir değer ifade etmediğini vurgulamak maksadıyla adeta, asıl önemli olanın Allah'ı tesbih etmek olduğunu surede bildirmiştir. Yine Allah'ı anmaktan kaçan Müslümanlara da eğlence ve ticaret gibi şeylerin tesbih ve Allah'ı zikir yanında değersiz olduğunu deklere etmiştir. Ayrıca iki farklı toplumun durumları odak bir konu olarak Allah'ı tesbih ve zikir etrafında birleştirilmiştir. Yahudilerin metin harici iddiaları ile Müslümanların ticaret kervanlarını gördüklerindeki olayın ayrıntıları, işte mesaj yazılı hale geldiğinde neredeyse kaybolmuş gibidir. Ancak sureyi bir bütün halinde okuduğumuzda ise bu olumsuzluk yanında, bunu azaltmada katkı sağlamaktadır. Surenin sunumuna baktığımızda, surede olaylar örgüsü konu edilmekle birlikte, surenin girişi doğrudan olaya işaretler yerine, verilmek istenen mesajı ifade edecek etkili mukkaddime niteliğinde bir mesajla başlamıştır. Surenin devamında ise bu mesajın daha da kalıcı olmasını sağlayan olaylarla ilişkili ayetler sıralanmıştır. Bu çerçevede münasebet olgusuna yaklaştığımızda sözlü iletişimde harici unsurları biliyor olma noktasında, ilk muhatabın daha avantajlı olduğunu düşünebiliriz; ancak biraz önce ifade ettiğimiz gibi surenin genel manadaki münasebeti bir arada görülüp değerlendirilebilir. Buradaki etki gücünü artıracak şey ise boşlukları doldurmak için metin dışı iletişim unsurlarıyla ilgili araştırmaların bulgularını dikkate almaktır.

Münâsebetü'l-Kur'ân

Münasebet, n-s-b kökünden türemiştir ve akrabalık, birbiriyle uyumlu olma ve münasip olma manasına gelmektedir. Kur'ân'ın ayet ve sureleri arasında bir ilişki ve bağ olduğundan hareketle bu ilişkiyi ortaya koyma noktasında geliştirilen ilim de münâsebetü'l-Kur'ân şeklinde ifade edilmiştir. Münasebet konusu aynı zamanda Kur'ân'ın icazı ile de ilişkilidir. Çünkü ayetler ve sureler arasında var olduğu düşünülen irtibat, Kur'ân'ın muciz bir kitap olmasının doğal sonucu olarak kabul edilir. Hatta münasebet ve icaz ilişkisinde Kur'ân, asıl itibariye tek bir harften başlayarak gittikçe açılan ve bu açılmayla ortaya çıkan her bir söz, bir şekilde anlam itibariyle birbiriyle bir anlam bağına sahip olarak açılmaktadır. Nitekim Razi

konuya böyle yaklaşmış ve bu da günümüzde yazılan tefsirlere de yansımıştır. Mesela *Kur'ân Yolu* isimli Türkçe meal ve tefsirde bu “Denebilir ki bismelenin başındaki “bi” edatından başlayarak besmeleye, sonra Fâtiha’ya ve devamında bütün Kur’ân’a doğru ilahi sırlar perde perde açılmakta; yoğunlaştırılmış dar hacimden, yoğunluğa gittikçe hafifleyen geniş hacimlere doğru yansıyan ilahi irşadın ışığı âlemlere yayılmaktadır.” şeklinde ifade edilmiştir. (Karaman vd., 2014)

Münasebet ilmi Zerkeşî’ye göre öyle bir ilimdir ki bunun değerini ancak akıl sahipleri kavrar ve kelamın sahibinin kıymeti onunla anlaşılır. Bu ilmin faydası ise kelamın cüzlerini birleştirerek sağlam bir yapı ile birbirine bağlamakla ortaya çıkar. Bir kelamda esas olan kelamın cüzleri arasında irtibatsızlık değil, bu cüzlerin birbiriyle bütünlük oluşturmasıdır. (ez-Zerkeşî, 1994, s. I/131) Ayetler ve sureler arasında münasebet bulunduğu yönündeki fikir Ebu Bekir en-Nisâbüri (324/936) tarafından ifade edilmiştir. Daha sonra Zemahşer’inin el-Keşşaf’ında bunun üzerinde durulmuş, Ebu Bekir İbnu'l-Arabî, lafızlarının dizilişi ve manalarının bütünlüğü itibariyle Kur'an'ın adeta bir tek kelime gibi uyum taşıdığını ifade etmiştir. Fahrüddin Razi ve Burhanuddin Bika’i münasebet konusunu tefsirlerinde Kur'an'ı anlamının bir yöntemi olarak ortaya koymuşlardır. (Yılmaz, 2006, s. XXXI/569-570) Tenasüb konusuyla ilgili genel olarak bu şekilde bir tarihsel gelişme ortaya konmasına ve münasebetle ilgili daha çok Râzî’nin ismi geçmesine rağmen bize göre ondan daha önce İmam Mâtürîdî “sıla” kavramı ile ayetler ve sureler arası münasebete dikkat çekmiş; ayet ve sureler arasında anlam ilişkilerinden söz etmiştir. (Karataş, 2014, s. ...)

Ayetler ve sureler arasındaki irtibat Mushaf tertibinin tevkifi yani vahye dayandığı yaklaşımının bir neticesidir. Buna göre ayetler, sureler arasında ve ayetlerin ve surelerin kendi içinde anlam ve lafız itibariyle bir bağ olduğu tezi hareket noktası olmaktadır. Bu düşünce bazı ilimlerin rivayete dayanmasına karşın, akli bir çıkarıma dayanmış ve bu sebeple anlam itibariyle bağ kurmanın zor bir iş olduğu da ifade edilmiştir. Münasebete karşı çıkanların temel hareket noktası, Kur’ân farklı zaman dilimlerinde gelmiş sözel bir hitap olmasıdır ve bu sebeple münasebet olmak zorunda değildir. Ancak buna karşın münasebetin varlığına inanan ve hatta bunu zorunlu görenler, her ne kadar farklı zamanlarda gelmiş olsa da Allah’ın ilmi ve kudretinin bir gereği olarak gönderdiği ayetleri arasında münasebet olmasının doğal olduğunu düşünmüşler, yukarıda da ifade ettiğimiz üzere bunu icazın bir gereği kabul etmişlerdir.

Müfessirler, arka arkaya gelen âyetler veya sûreler arasında açık bir ilişki olduğunda ve biri diğerini tefsir ve tekit gibi çeşitli açılardan anlam bakımından tamamladığında aradaki münasebet yönünü göstermeye gerek duymamışlardır. İhtiyaç duydukları durumlar daha çok münasebet yokmuş gibi görünen âyet grupları ve sûreler arasında olmuştur. Bunun için de daha çok her sûrenin ana temasını tesbit ettikten sonra münasebet itibariyle asıl maksada yakınlık veya uzaklık yönünden bir tür derecelendirmeyi tercih etmişlerdir. (Yılmaz, 2006, s. XXXI/569-570)

Münasebet olgusu ayet içi, ayetler arası, sure içi, sureler arası ve Kuran içi olmak üzere çeşitli şekillerde ele alınmıştır. Sure içi münasebet surenin ismi ile muhtevası ve surenin başı ile sonu arasında değerlendirilmiştir. Bizim bu çalışmamızda sadece surenin başı ve sonu arasındaki münasebet konusu dikkate alınmıştır. Sûrenin başı ile sonu arasındaki münâsebetler *tetimme*, *icmâl-tafsîl*, *umûm-husûs*, *sebeb-sonuç*, *mukabele*, *benzerlik*, *istidrat*, *tehallus*, vb. kelimelerle ifade edilmiştir. (Şentürk, 2016, s. 155; Demirci, 2015 (Bahar)) Ancak surenin kendi içindeki münasebeti bazen sadece başı ve sonu arasında değil, başından itibaren birbiriyle çeşitli şekillerde başlayıp devam edebilir. (Şentürk, 2016, s. 157) Cuma suresi bunun için bir örnek olarak zikredilebilir. İlk ayette göklerde ve yerde olan her şeyin

Allah'ı tespit ettiği zikredilmiş, devamında çeşitli meziyetlere sahip olmanın insanı ön plana çıkarmayacağı vurgulanmış ve son ayette de insanın Allah'ı anmaktan alıkoyacak davranış olarak namaz vaktinde ticaret ve eğlenceye vurgu yapılmıştır. Sanki burada başından itibaren şöyle bir mana vurgulanmak istemiştir. Göklerde ve yerde her şey Allah zikrederken Yahudilerin kendileriyle övünmelerinin bir doğru bir tavır olmadığı, asıl önemli olanın Allah'ın gönderdikleriyle amel etmenin önemi Allah'ı zikirden alıkoyacak tavırlardan uzak olunması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Yani başka bir deyişle her varlık Allah'ı tesbih ederken insanın da tesbihi engelleyecek şeylerden yüz çevrilmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir. Burada tesbihi engelleyecek durumlar son ayetle örneklendirilmiştir.

Surenin başı ve sonu arasındaki münasebet incelendiğinde bu ilişki çeşitli açılardan kurulabilir; ancak en azından bizim ele alacağımız örnekler ilişkinin daha *çok mevzu bütünlüğü veya mevzunun tamamlanması* açıdan bir bağ ifade ettiği anlaşılmaktadır. Buna göre münasebet konusal bağ itibarıyla düşünüldüğünde etkili iletişim bağlamında bize bir yöntem öğretmesi noktasında konuya odaklanabiliriz. Çünkü bir konuşmayı yapan kişinin konuşmasının giriş kısmı muhatabın konuya dikkat kesilmesinde önemli olacaktır. Eğer muhatabın zihni dinlemeye hazır değilse söylenecekler dikkatin çekilebilmesi için mutlaka etkili bir girişin yapılması önem arz edecektir. Bu noktada hemen akla bazı surelerin başında yer alan harufu mukatta harfleri gelmektedir. Zerkeşi'ye göre bu harflerin yer aldığı sureler gelinceye kadar müşrikler Kuran okunurken gürültü yapmışlar; ancak bu harflerle başlayan sureler geldiğinde, surelerin bu etkili başlangıcı, onları aciz bırakmış ve artık gürültü yapmaya cesaret edememişlerdir. (ez-Zerkeşi, 1994) Bu durum bir konuda konuşacak olanın, muhatabına daha baştan ikna ediciliğini ortaya koyma noktasında zikredilebilir.

Ayrıca Mevdûdî'nin bu harflerle ilgili yaptığı açıklama Arapların muhatabı ile iletişimini etkili kılmak için böylesi bir hareket tarzı içinde olduğunu göstermektedir. Bu çerçevede bu harfler, anlamı bilinmeyen harfler olmayıp muhatabın söyleyeceklerine dikkat çekmek için kullanılan ifadeler olarak anlaşılabilir. Bunun aksini düşündüğümüzde Kur'an'ın bir hitap olması açısından, söze anlamı bilinmeyen bir hitapla başlanması, mesaj açısından bir eksiklik olarak görülebilir ki Allah'ın anlamsız bir sözle başlaması, onun isimleri ve sıfatları noktasında çok uygun bir yaklaşım olmayacaktır.

Yine birçok surenin başladığı konu ile bitişinde zikredilen ifadeler arasında, ciddi bir münasebet bulunmaktadır. Buradan anladığımız sadece konuşmanın veya bir konunun girişinin etkili olması değil, aynı zamanda konunun bitirilirken verilmek istenen mesajın baştaki ile arasında bir münasebet olmasıdır. Şimdi konuyu örneklendirmeye çalışalım:

Örnek 1: Bakara Suresi

Ayet sayısı ve uzunluk bakımından en uzun süre olduğu gibi konu çeşitliliği itibarıyla de çok yönlü bir özelliğe sahip olan bu sure müminlerin özellikleri ve onların başarıya ulaşacakları şeklindeki bir giriş ile başlar. Sonundaki iki ayet de müminlerin vasıflarını ve bazı durumlara karşı tavırlarını örneklendirerek bitmektedir. Bir diğer önemli ilişki ise Kur'an'da şüphe olmadığı ifade edildikten sonra, surenin sonunda peygamberin ve müminlerin önceki vahiy geleneğine iman ettiğinin ifade edilmesidir. Bu mana sure başında da müminlerin özellikleri arasında gösterilmiştir. Baştaki haruf-u mukattayı da bir şekilde ilk ve son ayetlerle ilişkilendirebiliriz. Şöyle ki: Elif, lâm ve mimden müteşekkil olan bu kitapta şüphe yoktur ve işte bu kitap müttakilere yol gösterir. Bu müttakiler hem bu kitaba hem de daha öncekilere iman ederler.

Son ayette zikredilen şu hususlar belki de önemli bir mesaj olarak Müslümanlara aktarılmak istenmiş olabilir: Ey müminler, zikredilen bu vasıflara sahip olmak sizin gücünüzün üstünde ve yapamayacağınız şeyler değildir. Zaman zaman bunları yerine getirme de unutmama ve yanılma gibi durumlarla karşılaşabilirsiniz. Yapmanız gereken bağışlanma dilemenizdir. Çünkü sizler Kur'anı ve öncekileri inkâr etmediniz, kâfirler bunları kabul etmediler ve hatta bunların karşısında oldular. Bu sebeple onların tavırlarına karşı Allah'tan yardım dileyiniz.

İletişim Açısından Surenin Başı ve Sonu Arasındaki Münasebet

Surenin girişinde muhatapla kurulacak ilişkide zikredilecek hususlar çok öz bir şekilde ifade edilmiş ve daha sonra bu öz kısımda verilmek istenen mesaj örneklendirme yoluyla hem surenin başında hem de sonunda açıklanmıştır.

Örnek 2: Ra'd Suresi

Surenin ilk ve son ayetlerinin mealleri: “Elif Lâm Mîm Râ. İşte bunlar Kitabın âyetleridir. Sana Rabbinden indirilen gerçektir; fakat insanların çoğu inanmazlar”

Sûre ismini on üçüncü âyetten, Allah'ı tesbih ettiği bildirilen ve “gök gürültüsü” manasına gelen “ra'd” kelimesinden almıştır. İlk ayette Allah'ın kitabına işaret var, son ayette bu kitabın bilgisinin Allah'ın katında olduğu ifade edilmektedir. İlk ayette peygambere indirilenin gerçek olduğu son ayette ise peygamberi kabul etmeyenlere cevap verilmiştir.

İletişim Açısından Surenin Başı ve Sonu Arasındaki Münasebet

Muhatabınız inanan veya inanmayan kimselerden olabilir. Onlarla iletişiminizde etkili olmak istiyorsanız onlarla yaptığımız konuşmanız bir bütünlük içinde olmalıdır. Konuşmanızın başlangıcı, içeriğine dikkat çekecek şekilde bu surenin mukatta' harfleri ile başlaması gibi etkili ifadelerle başlamalıdır.

Örnek 3: Tekâsür Suresi

Surenin Meali: “Çoklukla övünmek sizi, kabirlere varıncaya (ölünceye) kadar oyaladı. Hayır; ileride bileceksiniz! Hayır, Hayır! İleride bileceksiniz! Hayır, kesin olarak bir bilseniz.”

Bu sure Mekke döneminde inmiştir ve sekiz âyettir. Tekâsür, mal, mülk ve çoluk-çocuğun çokluğuyla övünmek demektir. İlk ayette insanların mal, mülk ve evlat çokluğuyla övündükleri, ikinci ayette övünmelerinin onları mezarlarda yatan yakınlarına varıncaya kadar övünmeye götürdüğü ifade edilmektedir. Son ayette ise bu insanların nimetlerden hesaba çekileceği vurgulanmaktadır.

İletişim Açısından Surenin Başı ve Sonu Arasındaki Münasebet

Allah insana mal, mülk, evlat vermiş; insanlar bu nimetlerin gereğini ve şükrünü yerine getirmeleri ve bunları vereni idrak etmeleri gerekmesine rağmen onlar bunun tersine davranmışlar ve bunları aralarında karşılıklı övünme aracı kılmışlardır. Bu nimeti vereni inkâr etmişlerdir. Çoklukla övünme aracı kıldıkları bu nimetlerden hesaba çekileceklerdir. İlk ayet bu nimetlerin çokluk yarışına alet edildiğini son ayet ise bu insanların bu nimetlerden sorgulanacaklarını haber vermiştir.

Allah, sureyi öyle güzel bir üslupla başlatmış ki insanların bu nimetlerin gereğini asıl mecrasından çıkardıklarını ifade ederek etkili bir giriş yaparak muhatabın dikkatini çekmiş ve muhatabı daha sonra zikredeceği mesaja yönlendirmiştir ve sonunda da insanların bunlardan hesaba çekileceğini vurgulayarak, etkileyici bir iletişim sürecini işletmiştir. Bu yöntemle bizlere bir metot öğretmiştir: Buna göre iletişimde, mesaj vermede başarılı olmak istiyorsanız giriş ve bitiş cümleleriniz maksadınızla örtüşmelidir.

Değerlendirme ve Sonuç

Sure başlarında ve sure sonlarında, bazen konuların tekrar edildiği görülmektedir. Bu da bize muhatapla konuşmamızı bitirirken başta söylediklerimizin zihinlere yerleşmesi ve kalıcı olması için tekrar yapmamız gerektiğini göstermektedir. Mü'minûn suresinde olduğu gibi zikredilen konular arasında zıtlık olması, anlatılmak istenen mesajın mukayese edilmesinin zihinlerde daha da somutlaştırmada başvurulabilecek bir yöntem olduğunu dair de ipucu vermektedir. Ayrıca başta verilen konunun genişletilmiş haliyle sure sonunda açıklanması, konuşmada tedrici davranılması yönünde bir fikri akla getirmektedir. Bu da başlangıçta özet mahiyetinde ifade edilen bir fikrin, daha sonradan açık hale getirilebileceğine dair bir uygulama olacaktır.

Kur'ân, Müslümanın huzurlu bir hayat geçirmesi ve varoluşunu gerçekleştirmek için bazen emirler bazen de yasaklar koyar. Bunlar kimi zaman Müslümanın doğrudan kendi şahsıyla kimi zaman da diğer Müslüman ve insanlarla olan ilişkilerini düzenleme özelliğine sahiptir ve bunun temel noktalarından birisi de karşılıklı hakları koruyarak insanların iletişimlerinin devamını sağlamaktır. Emir ve yasakların içeriği kadar bunların Kur'ân'da söylenme şekli de Müslümanlar için aslında bir eğitim yöntemi olarak karşımıza çıktığı için, buradan hareketle sağlıklı iletişim ilkelerinin inşa edilmesinde, Kuran üsluplarını dikkate almak gerekebilir. Mesela Hz. İbrahim, babasını şirkten uzaklaştırmak isterken babası müşrik bir insan olmasına rağmen, babasına karşı nazik bir ifade ile hitap etmektedir. Bu örnek bizlere iletişim kurduğumuz kimselere karşı, inanç noktasında bizlerden tam tersi bir yerde olsalar bile onlara karşı nazik bir üslup seçmemiz gerektiğini bizlere öğretiyor olabilir. Burada Kur'ân, bu örnekten hareketle Allah'a ortak koşmanın yasak olduğunu bildirmiş ve bunu yaparken örnekte yer alan iki kişi arasındaki iletişimin şeklini seçtiği ifade kalıplarıyla ortaya koymuştur. Böylece iletişim noktasında bizlere belki de bir yöntem öğretmek istemiş olabilir. İşte bu sebeple, bu durum iletişim ilkelerinin geliştirilmesi ve iletişime Kur'ân'î bir bakış açısı kazandırılması, için bu alanda ayrıntılı araştırmalara yönelmeyi gerektirebilir. Çünkü Kur'ân, insanın farklılıklar içinde yaratılmasının sebebi olarak onların birbirlerinin tanımları (teârafû) gerekçesini zikretmiştir.

KAYNAKÇA

- Cevizci, A. (2014). *Felsefe Sözlüğü*. İstanbul: 2014.
- Demirci, S. (2015 (Bahar)). Kur'ân Ayetleri ve Sureleri Arasındaki Tenâsüb. *Ekev Akademi Dergisi*, 147-172.
- Ege, R. (2013). Din Hizmetlerinde İletişim ve Rehberlik. R. E. Recai Doğan içinde, *Din Eğitimi El Kitabı* (s. 486). Ankara : Grafiker.
- ez-Zerkeşî, B. (1994). *el-Burhân fî Ulûmi'l-Kur'ân*. Beyrut: Daru'l-Ma'rife.
- Gümrükçüoğlu, S. (2011). *Kur'an'da iletişim dili* . İstanbul: Marmara Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü .
- Karaman vd., H. K. (2014). *Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir*. Ankara: Diyanet İşleri Bakanlığı.
- Karataş, A. (2014). *İmam Mâtürîdî'nin Kur'ân Anlayışı ve Kur'ân'ı Kur'ân'la Te'vil Yöntemi*. İstanbul: Yesevi Yayıncılık.
- Şentürk, M. (2016). *Münâbetü'l-Kurân Âyet ve Sûreler Arasındaki İrtibatı Yeniden Düşünmek*. Ankara: İlâhiyat.
- Yılmaz, M. F. (2006). Münâsebetü'l-Âyât ve's-Süver. *DİA*.